

Ker ključalničarjem in kleparjem ni moči braniti v njih stroko spadajočih del opravljati pri katerih koli obrtnih izdelkih, preudariti je najprej, je li treba pri tem delu, s katerim se samo preuredi ali prav za prav premeni plamenak na plinovi cevki, kaj zgibati in lotati ali netati in piliti, ker zgibati in lotati imajo pravico kleparji, netati in piliti pa ključalničarji.

Glede tega se je to le ovedelo:

Manipulacija je kaj priprosta. Plamenak se namreč na skrajnjem konci kandelabrove cevke izvije in vtakne žarnica (Glühkörper). Pri tem delu ni niti zgibati in lotati niti netati in piliti. To zvrši lahko vsak, kdor ima žarnico, katere prodaja A. C. Ahčin.

V resnici opravljajo to delo po največ lokalih, po katerih gori žareča plinova luč, služabniki (hlapci i. dr.), ki ne znajo nobenega obrta. Pa tudi stroški bi bili preveliki, ako bi po hotelih, n. pr. Dunajskih, posebni obrtniki prirejali žarečo plinovo luč, ter bilo bi tudi mnogokrat zamudno, ker je često treba premeniti žarnico.

Potemtakem ni moči priredbe žareče luči uvrstiti niti med rokodelske niti med koncesijonovane obrte, nego odsek meni, da to delo lahko opravi vsak, ker ni za nje treba strokovnega znanja. Zategadelj je odsek te misli, da priredba žareče plinove luči ni nikakeršen obrt in da je omenjenim obrtnikom bolj do tega, da bi imeli nekoliko dobička od prodaje plinovitih žarnic, a ne od njih postavljanja. Ako bi pa ključalničar Ahčin in kleparja Nolli in Stadler hoteli to delo opravljati kot obrt, kar bi jim pa zaradi neznatnega dobičkain zaradi davka ne kazalo, morali bi po mnenji odseka naznaniti to kot svobodni obrt. Gospod poročevalec je predlagal, da se zbornica v svojem poročilu do c. kr. k. deželne vlade izjavi v tem smislu. — Predlog je bil vzprejet.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

234.

Betel v Aziji in na oceanskem otočju. Palma areka in betelov oreh. Vzgoja betelovega poprovca. Gambir.

(Konec.)

Na Singaporu, Javi in Sumatri so mešali z betelom razen orehov in poprovčevega perja še eno tretjo rastlinsko tvar, katero zovejo gambir, in ta navada se je razširila tudi po mnogih drugih krajih, koder betel žvekajo. Rastlina, od katere se gambir dobiva, je po dva metra visok grm. Perje gambirovega grma obirajo po trikrat, štirikrat na leto in potem ga v železnih kotlih pet do šest ur kuhajo. Prekuhana voda se odlije, in potem se samo kuha toliko časa, dokler se ne ukuha v

trd gambir. Sam gambir je rdečkasto-rjav. V ustih s prvega posladi in diši kot ugodna dišava, no potem začne usta vleči in pogreni. Za nas je prav zoprnega okusa. Tudi Malajcem se ne bi prilegal, ko ne bi se ga bili navadili in ko ne bi mu pripisovali osobitih svojstev. Velé, da gambir izredno prija zdravju, a najbolje pospešuje prebavo. Vzgoja gambirovega grma je po mnogih krajih mnogo razširjena. Domačini se na Singaporu ne pečajo dosti z drugimi reči, nego z vzgojo gambira in betelovega poprovca. Ker obe rastlini zemljo zelo izpijata, zato nasade vedno menjajo. Ljudje posekajo in iztrebijo grmovje, in te trebeže zasadé najpreje z gambirom. Kedar so se rastline iztrošile, potem ž njih suhim perjem in vejami pognojé zemljo pa zasadé betelov poprovec. V istem času sežejo dalje v gozd, da s trebljenjem dobé novega prostora za nasade gambira. Pri tem delu so domačini po cele mesece po divjih krajih, in ni jih skrb, da utegnejo mnogi konec vzeti v krempljih tigrovih. Na Singaporu se na leto éez milijon kilogramov gambira ukuha in v trgovino spravi. Na otoku Penangu je baje najboljši gambir, zato ga tu na leto éez 4.000.000 kg ukuhajo. Izvrsten gambir napravljajo tudi na bengalski obali, od koder se v silni množini izvažá v trgovino.

235.

Pripravljanje in žvekanje betela. Ava in pijača od nje.

Betel, ki ga žvekajo azijski narodi, pripravlja se, kakor smo že omenili, od betelovega oreha, betelovega poprovca in živega apna, in po mnogih krajih še tudi od gambira. Betelov oreh se razreže na dolge in ozke kose, ti kosovi se zamotajo v perje od poprovca, ali se pa notranja stran perja najpreje napraši z navlaženim živim apnom. Po mnogih krajih imajo v vsaki hiši malo skrinjico, v kateri je shranjen betel, kar ga éez dan potrebujejo. Kadar dojde gost v hišo, takoj mu postrežejo z betelom, kakor pri nas s cigaro ali s čašo vina. Kadar gredo ljudje z doma na delo ali na pot, neso s seboj vselej toliko betela, kolikor ga éez dan morejo požvekati. Kdor ima dovolj betela, vsako uro ga porine po eden zavitek v usta in ga potem pol ure žveka. Kdor nima zob za žvekanje, razdrobi betel in ga umesi kot testo, da ga ni treba gristi. Po mnogih krajih morajo žene pripravljati betel. Betel žvekajo najuglednejši ljudje. Glavarji in kralji ga ljubijo isto tako, kakor najsiromašnejši delavci. Kapitan Wilkes nam je popisal obisk pri nekem indijanskem sultanu tako le: „Sultanu na desno sta sedela njegova dva sinova, na levo njegovi svetniki, in takoj za njimi je stal sluga s skrinjico betela. Skrinjica je bila krasno od srebra izdelana in podolgasta, kakor kaka mala skrinjica za čaj, in je imela zaokrožen pokrovec. V skrinjici so bili trije pregradki, eden za betelov oreh, drugi za betelovo perje in tretji za apno. Poleg tega sluge je stal drugi sluga z lulo, in videlo se je, da ni bil toliko imeniten, kakor prvi“. Kadar so potniki „Novare“ prišli po noči k ja-

vanskemu poglavarju, bila jim je odprta gostoljubna hiša. V hiši je bilo vse po evropski urejeno. Tujec ne bi mislil, da je v hiši mohamedovskega poglavarja na Javi, ko ne bi opazil javanskih slug, kateri v rokah nosijo prekrasno olepotičene zlate in srebrne posode z betelom.“ Tudi Javanci izredno ljubijo betelovo perje z gambirom, stolčenim z betelovim orehom in živim apnom, samo da tu te zmesi ne žvekajo, ampak jo porivajo v usta mej prednje zobe in ustnice, pa jo toliko časa sesajo, dokler se v ustih ne nabere kot kri rdeča slina. Siromaki pljujejo to slino, kadar so v hiši, v posode od kokosovega oreha, bogatejši v bakrene, a odličniki in glavarji v zlate posode. Tudi same ženske so prijateljice betelu, in domače lepotice s tem ostrim sokom iz ust odganjajo od sebe drzne in zoprne častilce. Na Cejlonu, kakor po vsej Indiji, pripovedajo potniki Novare, žvekajo betel ne samo možaki in ženske, temveč tudi deca. Od gabnega tega žvekanja ljudem zobje in ustnice tako porudé, kakor da so krvave.

(Dalje prihonjič.)

Razne reči.

— Presvetli cesar, ki je (bil zadnje dni pri vojaških vajah na Ogrskem ter si ogledal pri tej priliki razstavo v Temešvaru, kjer je bil prav navdušeno vzprejet, peljal se je včeraj dne 17. t. m. ob $\frac{1}{2}$ 9. uri dopoldne skoz Ljubljano v Miramar, da se snide tam s presvetlo cesarico, ki se je s posebnim vlakom, kateri je šel skozi Ljubljano dne 15. t. m. ob 5. uri zjutraj, tjekaj pripeljala.

— Gosp. deželni predsednik baron Winkler se je odpeljal 16. t. m. na Dunaj.

— Nadvojvoda Karol Lndovik je prišel dne 16. t. m. v Trst, ter počakal s svojim počastil društvo „rudečega križa“. Zvečer se je pa odpeljal v Gorico, da si ogleda, kot pokrovitelj, razstavo, ker mu ni bilo mogoče jo odpreti dne 12. t. m. V Gorici na kolodvoru je bil slovesno vzprejet. Zbralo se je tam razun dostojanstvenikov tudi mnogo ljudstva in častna stotnija z godbo, katera je koj pri njegovem prihodu zaigrala cesarsko pesem, na kar je zbrano občinstvo zagnalo gromovito živio in evviva klice: Na gradu so pa naznanili prihod visokega gosta s topovi. Mesto je bilo razsvitljeno. Koj zvečer obiskal je nadvojvoda razstavo, kjer ga je mnogobrojna množica naudušeno pozdravljala. Razstava je bila električno razsvetljena.

— Novi župnik Trnovski veleč. g. Ivan Vrhovnik je nastopil ta torek svojo novo službo. Nekateri župljani so mu nameravali prirediti slovesen vzprejem in so nabrali v ta namen nekaj denarja. Gospod župnik je slovesen vzprejem odklonil ter izrazil željo, da se nabrani denar porabi za dobrodelne namene.

— Premeščenje in imenovanje. Načelnik rudniku v Idriji, nadsvetnik g. Novak, premeščen je v Příbram, na njegovo mesto pride novoimenovani nadsvetnik Plaminek.

— Prememba v posestvu. Kranjska obrtna družba je prodala grajščino v Tržiči baronu Borru.

— Umrl je v Črnem Vrhju nad Idrijo tamošnji župni vikar č. g. Ferdinand Kogoj dne 14. t. m.

— Kaznjeneec Ljubljanske kaznilnice Ignac Dermota, kateri je uže več časa delal v Dravski dolini pri uravnavi hudournikov, ubežal je pred nekoliko dnevi. Minoli ponedeljek so ga našli v nekem gozdu pri Gragrabnu obešenega. Dermota je bil obsojen na 20 letno ječo ter je prestal uže 17 let in dva meseca svoje kazni. Bil je pri dotičnih delih kuhar uže dolgo časa in bi bil najbrže v kratkem pomiloščen. Denarja je imel prihranjenega uže nad 500 gld. Za to je pa tudi čudno, da si je pri takih razmerah končal življenje.

— Ogenj. V noči od torca na sredo so zgoreli hlev, skedenj in šupa posestnice Ivane Množina v Kravji dolini v Ljubljani. Zgorelo je kakih 300 centov sena in slame in več kmetijskega orodja. Pogorelka je bila za-varovana. Zažgali so baje tatje, ki so ukradli nekaj puranov izpod šupe.

— Češpljev semenj v Ljubljani dne 14. t. m. je bil primerno dobro obiskan, ako se pomisli, da je bilo isti dan po okolici več semnje. Pripeljali so na semenj vsega skupaj 1139 glav goveje živine in konj. Za konje je bila boljša nego za govejo živino, ker ni bilo kupcev, ki so odšli večinoma na semnje v Št. Vid, v Žužemberk i. t. d.

— Cena medu v satovji in panjih, ki je bila zadnji teden 28 gld. za 100 kg, je na včerajšnjem čebelnem semnji poskočila na 32 gld. Med v sodčkih se je dobil po 27 do 28 gld. 100 klg. Letina je bila po vsej deželi slaba. Največ blaga je kupil veskar g. Oroslav Dolenc, ki pošilja kranjski med v tuje dežele.

— Gospodarska in kmetijska razstava v Gorici se je dne 12. t. m. slovesno odprla v navzočnosti c. k. namestnika in mnogih drugih dostojanstvenikov. Kranjsko kmetijsko družbo sta zastopala gg. cesarski svetnik Murnik, kot nje predsednik, in Pirc, kot nje tajnik. — Dne 16. t. m. dopoldne je pa otvoril grof Coronino sejo IV. avstrijskega vinarskega kongresa. Župan Goriški je pozdravil kongres v imenu mesta, namestništveni svetovalec bar. Conrad, pa v imenu vlade. Podpredsednika sta grof Wurmbrand in dr. Kodler.

— Pred 125 leti. Zanimivosti iz prve dobe c. kr. kmetijskega društva v Gorici. Tako se zove knjižica, obsegajoča 34 strani, katero je spisal g. Ernest Klavžar o priliki letošnje kmetijske in gospodarske razstave v Gorici.

— C. kr. kmetijska družba kranjska je razstavila na Goriški razstavi vse v deželi nahajajoče se ribe in njim škodljive ribe in živali. Dalje je razstavila zbirko knjig in spisov, ki jih je izdala.

— 100.000 goldinarjev in 50.000 goldinarjev sta glavna dobitka velike Praške loterije. Opozarjamo naše č. bralce, da bode srečkanje uže 15. oktobra.